

גליון תקלה • ערש"ק פרשת עקב

• שנת העשרים •

לקראת שבוע

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

בין "מטד ארצכם" ל"גשמיכם"

להיות כמו "לוחות הברית"!

בשיעור היסח הדעת בתפילין, ציצית וסוכה

מתי זו מחשבה טובה? כשבאה למעשה!

אור
החסידות

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מאיר יעקב זילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

הכניסה לארץ ישראל הרוחנית

הקב"ה מביט עליו בכל עת

ענינה של ארץ ישראל הוא - "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה" (עקב יא, יב). כלומר: הקב"ה נמצא אמנם בכל מקום, שהרי "לית אתר פנוי מיני" (תקו"ז תנ"ז צא, סע"ב). ת"ע (קב, ב), ו"ה' עיניו משוטטות בכל הארץ" (דברי הימים ט, ט), אבל אף על פי כן, אין זה מוגיע למעלתה של ארץ ישראל ששם אלקות בגילוי, ועד שאפילו אומות העולם מודים שזוהי ארץ קדושה.

ומזה מובן ענינה של ארץ ישראל הרוחנית בעבודת האדם - שיהודי נמצא במעמד ומצב שנוגש אצלו שהקב"ה נצב עליו ומביט עליו תמיד בכל עת (ראה תניא רפמ"א), ובהתאם לכך מתנהג הוא בכל עניניו - "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דיעות ספ"ג. טושו"ע או"ח סרלי"א. שו"ע אדה"ז שם סקני"ו ס"ב), היינו, שבכל הענינים שעושה יהי' ניכר ש"עיני ה' אלקיך בה".

ועל זה אומרים שכל יהודי נכנס לארץ ישראל - שהרי כל אחד ואחד מישראל הוא בן אברהם יצחק ויעקב, והי' נוכח בשעת מתן תורה ושמע את דברי הקב"ה "אנכי הו' אלקיך" (יתרו כ, ב), כחך וחיותך (ראה טושו"ע ואדה"ז או"ח ס"ה), וכיון שדיבורו של הקב"ה חשיב מעשה (ראה שבת קט, ריש ע"ב. ב"ר פמ"ד, כב), נעשה כן בפועל, שכחו וחיותו של כל אחד ואחד מישראל הוא "אנכי הו'", וכיון שכל כחו וחיותו הוא "אנכי הו'", הרי מובן שמצד פנימיות לבבו כל עשיותיו הם אלקות.

למה ישנם נסיונות על קיום התורה והמצוות?

...[והנהגה] כללות ענין הכניסה לארץ הי' קשור עם

כמה וכמה מלחמות עד שעשו מארץ כנען - ארץ ישראל.. וכן הוא בנוגע לכללות העבודה - דלכאורה אינו מובן: אם רצונו של הקב"ה שיהודי יקיים תורה ומצוות, למה ישנם נסיונות על זה?
- וכידוע פתגם הרב הצדיק מבארדיטשוב (ראה גם תר"מ ח"ב ריש ע' 20), שטען להקב"ה, שאילו הי' מעמיד לעיני בשר את ה"גן-עדן" וה"גיהנם", תמורת תאוות ותענוגי עולם הזה, אזי היו כל בני ישראל מקיימים תורה ומצוות בשלימות! -

אך הענין הוא, שעלה ברצונו להיות נחת רוח לפניו דוקא כאשר האדם מתגבר על הנסיונות כו', ובכללות, שיש לפניו שני דרכים, אשר, על שניהם אומר הקב"ה "ראה נתתי לפניך" (נצבים ל, טו), ואף על פי כן בוחר הוא בדרך החיים, למלא את רצונו יתברך.

וזהו גם מה שכתוב בגמרא (ברכות ה, א) "שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל, וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין, אלו הן, תורה וארץ ישראל והעולם הבא".

והיינו, שעלה ברצונו יתברך שמתנות אלו יבואו על ידי יסורים דוקא, שאז יהי' התענוג גדול יותר - כפי שרואים במוחש שכאשר אדם מקבל מתנה, אינו מתענג בזה כל כך, כי אם בדבר שהתייגע ועמל עליו, וכיון שהקב"ה הוא תכלית הטוב, אינו רוצה ליתן "נהמא דכיסופא" (ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד. ובכ"מ), כי אם שלימות הטוב דוקא, על ידי זה שהאדם מתייגע על זה.

(הורה נטחם ח"ט ע' 298 ואילך)

פתיחה

בעזרה"ת.

הננו מתכבדים להגיש לפניכם את הקונטרס 'פקראת שבת' (גליון התקלה) היו"ל לפרשת עקב, ובו אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוק"פ"ה נבנ"ג זי"ע.

המדור 'פקרא אני דורש' עוסק בהשוואה בין ההבטחה ו'ונתתי מטר ארצכם בעיתו' בפרשתנו, לעומת ההבטחה ו'ונתתי גשמים בעיתם' שבפרשת בחוקותי, ויחלק בין ברכת גשמים הטובה לארץ, לבין ברכת גשמים הטובה לישראל, ובין עבודה באופן של "עשיתם מה שעליכם", לבין עבודה שבה "עמלים בתורה" יותר מהמחוייב.

במדור 'יינה של תורה' תבואר ההשוואה המופלאה בין לוחות הברית לצדיקים, ובין שבירת הלוחות לסילוקן של צדיקים, ויבואר גם החיזוק בעבודת ה' שיש ללמוד מכך.

במדור 'חידושי סוגיות' ידקדק בחילוקי הדינים לגבי שיעור היסח הדעת והפסק שמצינו בשו"ע רבינו הזקן, "שעה ושתיים" (גבי סוכה), "ב' או ג' שעות" (גבי תפילין) ו"כמה שעות" (גבי טלית). ויחדש ששיעור הפסק תלוי בזמן עשיית המצווה, ולכן סוכה ששיעור אכילת סעודה הוא שעה נקטינן "שעה", ובתפילין ששיעור הרגיל לתפילין הוא שעה וחצי נקטינן "ב' או ג' שעות" וגבי טלית שלא תלוי בתפילה - השיעור הוא כמה שעות.

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ירכיבי השק"י"ט והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להיפך, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריית המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שכידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

תוכן עניינים

ב. מקרא אני דורש בין "מטר ארצכם" ל"גשמיכם"

מה בא רש"י לפרש בדבריו "עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי" / מדוע הברכה דירידת הגשמים בפרשתנו היא בדרך טבעית בשונה מבפרשת בחוקותי דשם היא למעלה לגמרי מדרך הטבע / יבאר פירוש רש"י על "ונתתי מטר ארצכם" שבא לבאר שבשונה מפ' בחוקותי כאן המטר מתייחס לארץ ישראל ולא לבני ישראל

(ע"פ לקושי שחת ח"ט עמ' 115 ואילך)

ה. פנינים • עיונים וביאורים קצרים

המצוה על-שם נמרה (ע"פ לקושי שחת ח"ט עמ' 94 ואילך)

"אף לאחור שתגלו" (ע"פ לקושי שחת ח"ט עמ' 80 ת"ג 6)

ו. יינה של תורה מוטר השכל משברי לוחות

מדוע היו שברי הלוחות נחוצים בעת המלחמה / איך העו משה לשבור את הלוחות שהיו "מעשה אלקים" / מה הקשר בין מיתתן של צדיקים לשבירת הלוחות / ומה צריך האדם ללמוד מלוחות הברית? פנימיות עניין שבירת הלוחות ומיתתן של צדיקים

(ע"פ לקושי שחת ח"ט עמ' 90 ואילך)

ט. פנינים • דרוש ואגדה

חומר איסור נאה (ע"פ הורה נטחם ח"ט עמ' 116 ואילך)

לחשוב על חינוך הילדים - בכל זמן (ע"פ שחת קודש תשל"ז ח"ב עמ' 388 ואילך)

י. חידושי סוגיות

שיעור היסח הדעת בתפילין, ציצית וסוכה לשיטת אדמו"ר הוקן יקשה אמאי גבי סוכה פסק רבינו הוקן דרוקא בהפסק לשעה או שתיים צריך לברך שוב וגבי תפילין שיעור ההפסק הוא לב' או ג' שעות וגבי ציצית כמה שעות, ומחדש דהכל על יסוד השיעור שאמרו בתפלה כדי לגמור את כולה, ומשערין לפי הקורא ועפ"ז מתרץ שיעורים הנ"ל ע"פ זמן עשייתן

(ספר פניני נחם ח"ב ס' מא - ע"פ אריות קודש ח"ג ארית הקבר. הק)

יג. תורת חיים

"אין עומקם להתפלל אלא מתוך כוונת ראש"

יד. דרכי החסידות

"מחשבה טובה - הקב"ה מצרפה למעשה!"

טז. שיחות קודש

הכניסה לארץ ישראל הרוחנית

ציטוט העריכה וההנהגה:
הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב זילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצט, הרב אליהו שוויכה

מכון 'אור החסידות', סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד,
Or Hachasidus - Head Office, 1469 President St. • 6084000
#BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

להערות והארות:
טל' מערכת: 03-3745979 orhachasidutil@gmail.com

בין "מטר ארצכם" ל"גשמיכם"

מה בא רש"י לפרש בדבריו "עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי"? / מדוע הברכה דירידת הגשמים בפרשתנו היא בדרך טבעית בשונה מכפרשת בחוקתי דשם היא למעלה לגמרי מדרך הטבע? / יבאר פירוש רש"י על "ונתתי מטר ארצכם" שבא לבאר שבשונה מפ' בחוקתי כאן המטר מתייחס לארץ ישראל ולא לבני ישראל

"והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי, אשר אנכי מצוה אתכם היום, לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש, ואספת דגנך ותירושך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך, ואכלת ושבעת" (פרשתנו יא, יג-טו).

ובפירוש רש"י:

"ונתתי מטר ארצכם - עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי".

וצריך ביאור: מה הוא החידוש שבדברי רש"י אלו - וכי איזו תוספת יש בדבריו על המפורש בפסוק עצמו?

ב. והנה הרא"ם מבאר, שנתכוון רש"י לתת טעם לזה שבפרשתנו הברכה גדולה יותר מאשר בפ' בחוקתי:

"שרצו לתת טעם על כפלות השכר הזה יותר משאר המקומות. שהרי גבי 'אם בחוקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם', אין כתוב שם אלא 'ונתתי גשמיכם בעתם', אבל לא שיהיה 'יורה ומלקוש', ולא שיתן 'עשב בשדך לבהמתך', ולא שתאסוף אתה 'דגנך תירושך ויצהרך' ולא אויבך, ולא ש'תאכל ושבעת' - 'שתהא ברכה מצויה בפת בתוך המעיים', שכל אלה הפרטים כתובים בפרשה הזאת;

לפיכך אמרו - 'עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי', שפירושו: מאחר שעשיתם מה שעליכם לעשות, ש"א היה לכם לעשות יותר מזה, שהרי שמרתם כל מצוותי מאהבה

לקראת שבת

אצל חסידים ישנה אימרת-פירוש חסידית במאמר "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה":
מתי זו מחשבה טובה, כשזה בא במעשה, וזה הענין שהקב"ה עוזרו.

(ספר השיחות המתורגם ה'ת"ש ע' קנז)

האדם צריך אכן לעשות בפועל!

בתנ"ך ישנן מלים שהן "קרי וכתיב". כך הדבר בתורה שבכתב. בתורה שבעל פה ישנו הענין של "אל תקרי", כלומר, תוכן הנושא של המלה, כמו "אל תקרי בניך אלא בוניך". ה"אל תקרי" שבחסידות הוא חיות פנימית, הוא מחי' את המלה גם בהשכלה והשגה וגם בעבודה.

בשמחת תורה אשתקד כיבדו אחד העסקנים של ישיבת "תומכי תמימים" בפסוק "ויהיו נא אמרינו לרצון לפני אדון כל", והוסבר שהמלה "אמרינו" היא בדרך "קרי וכתיב", וכעין זה ניתן לומר: "אל תקרי אמרינו, אלא פעולותינו ועבודותינו לרצון". בדיבורים בלבד אי אפשר להחזיק ישיבה, וצריכים איפוא לעשות.

כך הדבר בנוגע לישיבה הן בגשמיות והן ברוחניות, שמחשבה ודיבור בלבד אין בהן משום פועל כלל. פעם הסבירו את המאמר: "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה" - רק הקב"ה מצרף מחשבה טובה למעשה, ואילו בני אדם צריכים אכן לעשות בפועל.

(לקוטי דיבורים המתורגם א-ב ע' 4-93)

התוועדות היא המעשה שיבוא לפועל

...כשנכנסתי להוד כ"ק אמו"ר הרה"ק [הרשב"ב נ"ע] להתיר ספקותי בכמה ענינים [שבמאמרי חסידות], הואיל לענות לי ויסביר לי דבר דיבור על אופנו.

ככלותו לבאר את אשר שאלתי, התחיל לאמר:

"ולא המדרש עיקר אלא המעשה עיקר.

הלימוד העיוני הוא רק מדרש, והתוועדות היא מעשה, דההתעוררות הטובה בעת ההתוועדות הנה מחשבה טובה זו הקב"ה מצרפה שתבוא למעשה בפועל".

(אגרות קודש ח"ד עמ' רמב)

הנודר כודמס
ליעליו נשבת
היהוה ר' שלמה
בן ר' יעקב ע"ה
יאנג
נפ"ע כ"ז תשי"ח תשפ"א
תנצ"ה

לקראת שבת

וחיבה, ולא לשום תכלית אחר; צריך גם אני לעשות עמכם מה שעלי לעשות, **עד שלא תשאר שום טובה שלא אעשה לכם**. עכ"ל הרא"ם.

אמנם כד דייקת בשיטת רש"י משמע אדרבה – **שהברכה שבפרשת בחוקותי גדולה יותר מאשר הברכה כאן**; שהרי שם נזכרו בתוך הברכה ענינים היוצאים לגמרי מדרכי הטבע – וכמו "ועץ השדה יתן פריו" (בחוקותי כו, ד) שרש"י מפרש "הן אילני פרק ועתידין לעשות פירות" – ואם כן בוודאי זהו סוג נעלה יותר בברכה מאשר בפרשתנו.

וכן כתב בבאר בשדה על רש"י – לדחות דברי הרא"ם, וז"ל: "כן הוא בספרי. ויש לתמוה: מה ראו רז"ל לדרוש ככאן 'עשיתם כו', ולא בפרשת בחוקותי ושאר מקומות רבים דכתיב כהאי גונא .. ומה שכתב הרא"ם בזה הוא תמוה, דאין ספק דהברכות הכתובות בפרשת בחוקותי הם רבים וגדולים מאלה הכתובים כאן"!

נולה עיר גם מגור אריה כאן: "בפרשת בחוקותי כתב ברכות הרבה, וכאן לא כתב אלא ונתתי מטר ארצכם ותו לא".

ג. ולכן נ"ל (להיפך מפירוש הרא"ם) – שרש"י נתכוון לתת טעם לזה שהברכה שבפרשתנו אינה גדולה כמו הפרשה שבפ' בחוקותי.

ובזה יומתק זה שרש"י מעתיק ב'דיבור המתחיל' את התיבות "ונתתי מטר ארצכם" – דלכאורה, כיון שפירושו בא (לא על תיבה פרטית, אלא) על כללות הענין, היה לו להעתיק רק תיבת "ונתתי" שהיא תחילת הענין. (ולכל היותר – היה לו להעתיק "ונתתי וגומר").

אלא, שבתוכות אלו – "מטר ארצכם" – מודגש ההבדל בין הברכה שבפרשתנו להברכה שבפ' בחוקותי:

בפרשתנו נאמר "ונתתי מטר ארצכם", ואילו בפ' בחוקותי נאמר "ונתתי גשמיכם". והיינו – בפרשתנו ברכת המטר מתייחסת היא רק לארץ של בני ישראל, "מטר ארצכם", ואילו בפ' בחוקותי מתייחסת ברכת הגשמים (ישירות) לבני ישראל עצמם, "גשמיכם".

ד. ובה מבואר ההבדל בין פירושי רש"י – הכא והתם: שם מפרש רש"י (גשמיכם) בעתם – בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון בלילי שבתות; ואילו כאן מפרש (מטר ארצכם) בעתו – בלילות, שלא יטריחו אתכם. דבר אחר: בעתו, בלילי שבתות, שהכל מצויין בבתיהם.

כי:

בפ' בחוקותי, כאשר ברכת הגשמים מכוונת ישר לבני ישראל עצמם, "גשמיכם" – באה הברכה בזמן הטוב ביותר עבור בני ישראל עצמם, כאשר יהודים נמצאים בבית ואין דרכם לצאת החוצה; ולכן מפרש רש"י "בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון בלילי שבתות".

"מחשבה טובה – הקב"ה מצרפה למעשה!"

לקט אמרות בכמה דרכים על המחשבה הטובה וה"מצרפה למעשה"

השגחה פרטית שיבוא לידי מעשה

...מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה... המחשבה טובה שחשב לעשות מצרפה הקב"ה למעשה שנחשב לו כאלו עשה.

והפירוש האמיתי דמצרפה למעשה הוא דכאשר איש ישראל חושב לעשות איזה דבר בלימוד התורה, בקיום המצות ובמדות טובות וחפץ בזה בכל לבו ומאודו הנה הקב"ה מצרף כמה ענינים בהשגחה פרטית שיבא לידי מעשה.

(ספר המאמרים תש"ב עמ' 87)

...על ידי שהאדם עושה הסכם חזק בנפשו על לימוד התורה וקיום המצוות, הנה הקב"ה מצרפה למעשה ונותן לפי כחו ית' ריבוי השפעה שלא יהי' שום מניעות ועיכובים על ענין העבודה,

ולא לבד שמסיר כל ההעלמות וההסתרים אלא עוד נותן לפי כחו שהמחשבה טובה תבוא למעשה בפועל ממש מה שעל ידי זה הנה האדם הוא משלים הכוונה העליונה מה שהיתה בבריאת העולמות.

(ספר המאמרים תרפ"ד עמ' יז)

מתי זו מחשבה טובה? כשבאה למעשה!

רצון ומחשבה אינם עדיין התכלית. זה צריך לבוא בהשגת המוח ובהרגש הלב עד למידות בפועל.

"אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש"

התבוננות בענין שלמד כמה פעמים

אופן ההתבוננות לפני התפלה, ובפרט בכדי שיוכל להאריך בתפלה:

כיון שבזה הענין, ההתבוננות (ולא לימוד וקנין ידיעות חדשות), נכון יותר להתבונן בענין שלמדו איזה פעמים ויודע אותן, וההתבוננות תהי' או בהעמקה יותר או חזרה על הידיעה, ולהרחיבה בנוגע להפועל יוצא מזה, או מדות וכו', ובוזה יש שינוי בטבעי בני אדם: כאלו שההתבוננות נקלטת אצלם יותר כשחוזרים על הענין באותיות הרב, ויש שאדרבה כשחוזרים על התוכן ולא על האותיות.

(אגרות קודש ח"ג עמ' נב)

ובמ"ש אודות מחשבת דא"ח קודם התפלה, כבר מלתי אמורה כגון דא שלאחר הלימוד בפנים טוב יותר לחזור על הענינים ולא התיבות והמלות בדיוק מלבד אם נצרכים לזה כדי שלא לאבד נקודת ההשכלה ונקודת התמצית, וכנראה במוחש, אשר להרגש הלב באים בקל יותר מהתבוננות בהענין מאשר הדיוק בהתיבות.

(אגרות קודש ח"ג עמ' קפא)

רב טוב צפון בהנהגה זו

במענה על מכתבו... בו כותב ע"ד ההצעה אשר יקבע זמן בכל יום להתבוננות קודם התפלה ובתפלה.

- ומוכן אשר הצעה נכונה היא ורב טוב צפון בהנהגה זו נוסף על ההטבה שרואים בגלוי בכל עניני איש הישראלי, וכמוכן ע"פ המבואר בכ"מ בדא"ח ומהם בלקוטי תורה פ' בלק ד"ה לא הביט, שהתפלה היא בדוגמת חוט השדרה המעמידה את כל הגוף, עיי"ש.

ויהי רצון, שישפיע בזה גם על חבריו ויראה פרי טוב בענין התפלה ומבית הכנסת לבית המדרש ללימוד התורה, וכמבואר בתפלת אבא בנימין שתהא תפלתם סמוכה למטתי, אשר לימוד התורה לאחר עבודת התפלה היא באופן נעלה ביותר.

(אגרות קודש ח"ג עמ' תפא)

הקדמת ענין ההכנעה

...ומה שמבקש עצה בהנוגע לענין התפלה - שאינו מרגיש ענינה במחשבה דבור ומעשה ואינה משפיעה עליו.

הנה אין פלא בדבר לאחר פסק המשנה אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש, ופרש"י הכנעה (ושפלות), שלשון המשנה בזה הוא ציווי וגם הודעה - שאי אפשר שתהי' התפלה כדבעי אם אין הקדמת ענין ההכנעה.

וענין ההכנעה אי אפשר שיבא מצד עצמו, כיון שהאדם הוא מציאות. ונוסף על זה הרי יצרו הרע אקדמי' לטעניתי'.

אבל - בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, שהתורה מגלה תרופה גם לענין הישות והמציאות שממנה הגאון, והוא על ידי לימוד שיכול להביא להכנעה וביחד עם זה גם לעבודה (זו תפלה) מתוך שמחה. וכמרוז"ל שאין עומדים להתפלל אלא מתוך שמחה. והוא לימוד החסידות, דא"ח, המביא לאהבתו (שמעורת שמחה), ויראתו (שמעורת הכנעה ושפלות).

ומוכן מעצמו שלא נצרך לעורר על זה שתפלה צ"ל בטהרה.

ואם יתנהג בלימוד הנ"ל אליבא דנפשי' ובפרט קודם התפלה בבקר - יועיל זה להתפלה.

ומכיון שהתחלת הבקשות בהתפלה היא בקשת חכמה בינה דעת - ברכה הראשונה מברכות האמצעיות שהן בקשת צרכי - הרי בודאי שגם לאחר התפלה ובמשך היום יהי' לו שיעור קבוע בלימוד תורת החסידות, וכמאמר רבנו הזקן שיעקר הקביעות הוא קביעות בנפש, וקבוע אינו בטל.

מוכן שהנ"ל הוא הן בהנוגע לעצמו והן בנוגע לאותם שיכול להשפיע עליהם, כי הרי מי שיש בידו למחות וכו'...

(אגרות קודש ח"ג עמ' רלז-ה)

אבל בהכתוב כאן, שהברכה מתייחסת להארץ, "מטר ארצכם" - מפרש רש"י את הברכה פ"י גדרי הארץ, ומצד גדרי הארץ אינו מסתבר שישפיקו הגשמים של "לילי שבתות" בלבד, ולכן מעדיף רש"י לפרש (כפירוש ראשון ועיקרי) שהכוונה "בלילות" בכלל.

כלומר:

בפרשתנו, כיון שהברכה היא בעיקר להארץ, "מטר ארצכם", לכן היא באה לפי גדרי הארץ הטבעית, ולכן גם הברכה יש בה הגבלות טבעיות, ואי אפשר להסתפק בגשמים של לילות שבת בלבד, אלא יש צורך בגשמים של הלילות בכלל;

אולם בפ' בחוקותי, כאשר הברכה מתייחסת ישר לבני ישראל, "גשמיכם", הרי שהיא אינה מוגבלת בדרכי הטבע דוקא, ולכן מספיק אפילו זמן מועט של גשמים - "לילי שבתות" בלבד.

[וזה שגם בפרשתנו הוסיף רש"י והביא - בתור פירוש שני - ש"בעתו" היינו "בלילי שבתות", יש לפרש - משום שיש קושי בפירוש הראשון, ש"בעתו" היינו "בלילות" בכלל (וראה ע"ז במשכיל לדוד):

אם אכן כוונת הכתוב היא "בלילות" - למה הוצרך לסתום ולומר "בעתו", ולא אמר במפורש "בלילות" (תיבה אחת בלבד - בדיוק כמו "בעתו")? !

ולכן מוסיף רש"י ומביא פירוש נוסף שהכוונה ל"לילי שבתות", שאז מובן למה נקט הכתוב "בעתו" - דרך קיצור. ובוזה יומתק זה שרש"י חוזר ומעתיק את תיבת "בעתו" עוד הפעם - "דבר אחר: בעתו בלילי שבתות" - להדגיש, שמצד כללות תוכן הענין הרי הפירוש הראשון (שקאי על "בלילות" בכלל) מסתבר יותר, והצורך בפירוש השני הוא מצד הדיוק בתיבת "בעתו"].

ה. ומעתה יתבאר, שזהו הקושי שעמד בפני רש"י - מדוע באמת בפ' בחוקותי מתברכים ישראל בברכות באופן שלמעלה מדרך הטבע ("גשמיכם"), ואילו בפרשתנו הברכה מוגבלת היא לפי דרכי הטבע והארץ ("מטר ארצכם")?

ועל כך מפרש ומיישב - "עשיתם מה שעליכם, אף אני מה אעשה מה שעלי". והיינו:

כאן בפרשתנו מדובר על מצב שבו בני ישראל עשו רק "מה שעליכם", רק מה שמחוייבים לפי שורת הדין, ולא יותר מזה. ולכן "אף אני" - הקב"ה יעשה (מדה כנגד מדה) רק "מה שעלי": אמנם ברכה מהקב"ה, אבל רק כפי שזה מתאים עם דרכי הטבע, ולא יותר מזה;

אולם בפ' בחוקותי מדובר על מצב שבו בני ישראל מתנהגים באופן של "בחוקותי תלכו" - וכפי שמדגיש שם רש"י: "שתהיו עמלים בתורה", והיינו, שאין הם רק לומדים כדי "לצאת ידי חובה" דמצות ת"ת, אלא מוסיפים ומתייגעים בתורה יותר מן המחוייב (ראה בארוכה לקוטי שיחות ח"ז ע' 314 ואילך) - ולכן (מדה כנגד מדה) ברכת ה' שמה היא (לא רק "מה שעלי", אלא) באופן של הוספה, למעלה מהטבע.

לא לו המתפללים על דרך הרגיל השיעור הוא ב' שעות ולמאריכין, שלש. וכל זה הוא בתפלין דאין אנו נוהגין ללבשם כי אם בשעת התפלה משום דאסור להסיח דעתו מהן, וכן הרי הם צריכין גוף נקי (עייני שו"ע סל"ז), אבל לגבי טלית דליתנהו להנך דינים

נמשך זמן הלבישה יותר מזמן התפלה, אבל בזה ליכא שום שיעורים קבועין ותלוי בכל א' וא' כמה זמן הוא מעוטף בטליתו, ולהכי כתב אדמו"ר הזקן דשיעור הפסק גבי טלית הוא "לאחר כמה שעות", מבלי לקבוע בזה שיעור מסויים, ודו"ק.

פנינים

עיונים וביאורים

המצוה על-שם גומרה

כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיון ורביתם ובאתם וירשתם את הארץ כל המצוה - אם התחלת במצוה נמור אותה, שאינה נקראת המצוה אלא על שם העטרה (ח, א. רש"י)

לפום ריהטא, ע"פ ביאור זה ב"כל המצוה" - "אם התחלת במצוה גמור אותה" - צריך ביאור כל המשך הכתוב, דמה ענין גמר קיום המצוה ל"ובאתם וירשתם את הארץ"?

וי"ל שכוונת הכתוב כך היא:

מאחר שביאת וירושת הארץ תלוי היא בקיום המצוות של ישראל (כמפורש בפסוק זה), נמצא שגם בני דור המדבר יש להם חלק בדבר, ע"י קיום המצוות שלהם במשך הארבעים שנה ששהו במדבר.

וזהו שמלמדנו הכתוב, שאף שגם לבני דור המדבר חלק בזכות הכניסה לארץ, מ"מ "אין המצוה נקראת אלא ע"ש הגומרה", ומכיון שבפועל לא נכנסו אנשי דור המדבר לארץ ישראל - הרי ביאת וירושת הארץ תלוי ועומדת בקיום התורה והמצוות דדור זה ("תשמרון לעשות"), שהם הגומרים את המצוה והנכנסים לארץ בפועל.

"אף לאחר שתגלו"

ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר ה' נתון לכם. ושמתם את דברי אלה על לבבכם ושמרתם את דברי - אף לאחר שתגלו היו מצויינים במצוות (יא, זי-זח. רש"י)

מקור דברי רש"י הוא בספרי, ושם הלשון הוא "אע"פ שאני מגלה אתכם כו' היו מצויינים במצוות", ומשמע שהציווי הוא על זמן הגלות, שאע"פ שיוגלו יהיו מצויינים במצוות. אך רש"י שינה מלשון הספרי וכתב "אף לאחר שתגלו", דמשמע שהציווי אינו דוקא על הזמן הגלות, אלא הוא ציווי תמידי, אלא שהחידוש שבו הוא שהציווי חל גם בזמן הגלות.

ויש לומר שהחילוק שביניהם תלוי בפרוש הכתוב לקמן (פסוק כא) "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה":

הספרי פי' "למען ירבו ימיכם - בעוה"ז, וימי בניכם - לימות המשיח", היינו שענין כתוב זה הוא שכר לבני ישראל לאחר שישובו מהגלות דוקא. ולכן פי' הספרי שעיקר הציווי "היו מצויינים במצוות" הוא על זמן הגלות, היינו שעל קיום הציווי "היו מצויינים במצוות" בזמן הגלות יזכו ישראל לשכר "למען ירבו ימיכם גו'" לעתיד לבוא.

מה שאין כן בדרך הפשט, הכתוב הוא ברכה שאם ישמעו ישראל אל מצוות הקב"ה יאריכו ימים בארצם, ואינו קאי על שיבתם לארץ בזמן הגאולה. ולכן רש"י, שדרכו דרך הפשט, פירש שגם הציווי "היו מצויינים במצוות" קאי גם על הזמן שישראל על אדמתם, ולא רק על זמן הגלות.

מוסר השכל משברי לוחות

מדוע היו שברי הלוחות נחוצים בעת המלחמה? / איך העז משה לשבור את הלוחות שהיו "מעשה אלקים"? / מה הקשר בין מיתתן של צדיקים לשבירת הלוחות? / ומה צריך האדם ללמוד מלוחות הברית? פנימיות עניין שבירת הלוחות ומיתתן של צדיקים

כאשר היו בני ישראל יוצאים למלחמה, היו נוטלים עמם "ארון" . ובו שברי לוחות מונחים" (רש"י בהעלותך י, לג).

ולכאורה יש לתמוה:

שבירת הלוחות הראשונה הייתה מחמת חטא העגל, (פרשתנו ט, טז-יז), וכיצד יתכן שבעת המלחמה, שהוא זמן שבו דרוש לבני ישראל לימוד זכות והתעוררות רחמים – ייצאו עמהם שברי הלוחות שמזכירים את חטאם החמור ביותר של בני ישראל?

ובפרט, שעל חטא העגל הודיע הקב"ה "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" (תשא לב, לד), ש"אין פורענות באה על ישראל שאין בה מקצת מפרעון עוון העגל" (רש"י שם). וכיצד יתכן שלוקחים את שברי הלוחות, המזכירים את חטא העגל, בשעת המלחמה והסכנה?

הקושי בשבירת הלוחות ובמיתתן של צדיקים

בהמשך פרשתנו, לאחר סיפור שבירת הלוחות, מספרת התורה "ובני ישראל נסעו . . שם מת אהרן" (י, ו). ואמרו חז"ל (ירושלמי יומא פ"א ה"א) בטעם סמיכות מיתת אהרן לשבירת הלוחות: "ללמדך שמיתתן של צדיקים קשה לפני הקב"ה כשיבור לוחות".

מכיוון שכל פרט בתורה הוא בדיוק גמור, מובן שאין זו סתם השוואה בין שני דברים שהם "קשים". אלא משמעותם הפנימית של שברי לוחות, דומה וקשורה לעניין מיתתן של צדיקים; וה"קושי" שבשניהם הוא באותו עניין.

ביאור העניין:

אודות שבירת הלוחות מספרים חז"ל, שלאחר חטא העגל הסתכל משה בלוחות, "וראה שפרח כתב מעליהן". אמר משה: "היאך אני נותן להם לישראל את הלוחות שאין בהם ממש,

לקראת שבת

יא

אשר עפ"ז יתבארו שלשה חילוקי שיעורים הנ"ל, דגבי סוכה דמברכינן רק בסעודה אם כן הוי שיעור ההפסק לחייבו בברכה שני' כשיעור אכילת סעודה, וי"ל דהיינו על דרך הרגיל שעה אחת אלא דיש שמאריכינן בסעודתן (עפ"י ברכות נה, ב המאריך בשולחנו וכו') וכיון דאפקי' משעה אוקמי' אשתים, וזהו שכתב רבינו דהשיעור הפסק הוא "שעה ושתיים", ורצה לומר דתלוי בכל א' וא' כמה זמן שוהה בסעודתו (עיין רשב"א כולה משערין לפי הקורא, וכן נפסק בשו"ע שם) דמן הסתם הוא "שעה" ולא שמואריכינן השיעור הוא "שתיים". ועיין ביומא (ל, א) דאם דיבר עם חבריו והפליג באמצע סעודתו חייב ליטול ידיו שנית, וברש"י שם "דכיון שהפליג שעה אחת או שתיים הסיח דעתו מסעודתו" וכן הועתק ברש"י על הרי"ף ספ"ח דברכות, הרי לנו מקור מפורש לדברי רבינו דשיעור הפסק בסעודה הרי הוא "שעה או שתיים".

והנה לגבי תפלין מנהג העולם ללובשם רק בזמן התפלה כמ"ש הרמ"א סו"ס כ"ז, וזמן תפלה רגילה הוא לערך שעה וחצי** (כן כתב אדמו"ר הזקן בתניא אגרת הקודש ס"א, ויסודו בזהר ח"א דף סב), ויש המאריכים בתפלתם (בגמרא ברכות הנ"ל: המאריך בתפלתו כו'), וזהו שכתב רבינו דשיעור הפסק בתפלין הוא "ב' או ג' שעות", דשיעורא דכדי לגמור את כולה לגבי תפלין הרי הוא כמשך הזמן שהוא מלובש בהם דהיינו כשיעור כל התפלה, ולכן

וסוכה, הנה הסברא בזה הוא דמכיון דגבי ק"ש ותפלה עדיין לא יצא ידי חיובן, לכן החיוב גופא מקשרו באופן דלא מיקרי היסח הדעת כי אם על ידי אונס, משא"כ בהנך מצוות שכבר יצא ידי חובתו גם שהי' ברצון הוי הפסק, אבל מכל מקום בשיעור ההפסק אין שום סברא לחלק ביניהם.

** והא דברכות לב, ב דחסידיים הראשונים היו מתפללין שעה אחת, היינו תפלת העמידה לבד.

שבת ס, ב השתא חמש שרי ארבע מיבעי, ובתוס' שם).

עוד קשה, דהנה בשו"ע סימן כה (סי"ב) פסק הרמ"א דבחליץ תפיליו על מנת להחזירם מיד שאין צריך לברך שוב כשמניחן, ויעויין מגן אברהם (שם סקכ"ב) דהוא הוא אותו הדין הנ"ל גבי סוכה דביצא על מנת לחזור מיד אין צריך לברך (ועיין גמרא סוכה מו, א). ובשו"ע רבינו הזקן כתוב "מי שחליץ את תפיליו והי' בדעתו שלא יחזור להניחם עד לאחר זמן מרובה כמו ב' או ג' שעות ואח"כ נמלך לחזור ולהניחם מיד צריך לחזור ולברך עליהם". הרי דכאן כתב דשיעור ההפסק הוא ב' או ג' שעות (וכן הוא בסידור היעב"ץ), והרי זה סותר למה שכתב בהלכות סוכה דשיעור ההפסק הוא "שעה ושתיים". ועוד שלישית, בסי' ח (סי"ד) פסק הרמ"א דכשפושט טליתו על מנת לחזור וללובשו אין צריך לברך עוד, ובמגן אברהם שם מבואר דדינו שוה לסוכה, עיין שם. ורבינו בשו"ע שלו כתב: הפושט טליתו ובשעה שפושט דעתו לחזור וללבוש מיד אין צריך לברך עליו כו' אבל אם כשפושטו לא הי' דעתו לחזור וללבוש עד לאחר כמה שעות כו' צריך לחזור ולברך עליו". הרי לנו שיעור שלישי "לאחר כמה שעות". וצ"ע.

והנראה בזה דהנה מצינו גבי קריאת שמע ותפלה דהשיעור לחייבו לחזור לראש הוא בכדי לגמור את כולה, כנפסק בשו"ע (סי' סה וסי' קד), וי"ל דלדעת אדמו"ר הזקן אין זה דין שנאמר דוקא בהלכות תפלה, אלא פירוש הדברים, דשיעור היסח הדעת מאיזה ענין שיהי' הוא בכדי לגמור כל הענין שהוא עוסק בו*.

* ואף דגבי קריאת שמע ותפלה לא מיקרי הפסק כי אם בשהי' באונס משא"כ בציצית תפלין

אלא אאחוז ואשברם" (אבות דר"נ פ"ב).

ולכאורה תמוה, הלא בלוחות הראשונות הייתה מעלה גם בלוחות עצמם, שהיו "מעשה אלקים" (תשא לב, טז), אלא שאחר כך נתווספה בהם קדושה יתירה, כאשר חקק בהם השי"ת את ה"מכתב אלקים" (שם) של עשרת הדיברות.

ואם כן, הרי גם לאחר חטא העגל, כאשר "פרח כתב מעליהן" ונתבטלה המעלה של "מכתב אלקים", עדיין נותרה המעלה הנפלאה שהלוחות עצמם הם "מעשה אלקים"; ואיך אמר משה ש"אין בהם ממש" ושברם?

ויש לומר הביאור בזה:

כאשר נחקקו אותיות עשרת הדברות, נתהפכו הלוחות למציאות חדשה, ומעתה כל מציאותם היא "מכתב אלקים"! אין המכתב תוספת על הלוחות, אלא הוא כל מציאותם. המציאות הקודמת שהיו הלוחות רק "מעשה אלקים" אינה קיימת עוד, אלא יש כאן מהות חדשה - לוחות שהם "מכתב אלקים".

הדבר התבטא בכך שהמכתב שעל הלוחות לא הי' באותיות כתיבה סתם, כי אם "חרות על הלוחות" (תשא שם) - באותיות החקיקה. אותיות עשרת הדיברות היו "מעצמן של הלוחות, אשר נחקק מהם ובהם", ו"לא היו האותיות ענין ומהות בפני עצמן" אלא חלק מן הלוחות (ראה לקוטי תורה ריש פר' בחוקות).

והנה, אילו מציאות הלוחות לא הייתה ה"מכתב אלקים", אזי כאשר "פרח כתב מעליהן", לא הי' עניין לשברם. כי אף שנחסרה מהם המעלה הנוספת, הרי נותרו במעלתם הקודמת שהם "מעשה אלקים", ובוודאי יש בהם "ממש".

אמנם, מאחר ונתבאר שה"מכתב" נתאחד לגמרי עם הלוחות, ומציאותם של הלוחות היא רק ה"מכתב אלקים", הרי כאשר "פרח כתב מעליהן", איבדו הלוחות את כל מציאותם ומהותם, ו"אין בהם ממש", וראוי לשברם נראה במקור הדברים שאין לפרש שפרחו האותיות עצמן, אלא כפי שכתבו המפרשים שפרח ה"רוח קדוש" שהי' באותיות, ורוח קדוש זה הי' כל מציאות הלוחות, וכשפרח הרי אין בהם עוד "ממש".

חיי הצדיק אינם חיים בשריים כי אם אמונה ויראה ואהבה

כשם שהוא בלוחות והמכתב שעליהם, שהמכתב משנה את מהות ומציאות הלוחות, כך הוא גם בגוף הצדיק והנשמה שמלוכשת בו.

כי הנה, יהודי מורכב מגוף ונשמה, שהם מעין הלוחות והמכתב שחרות עליהם:

כשם שהלוחות היו קדושים גם מצד עצמם, קודם ה"מכתב אלקים", כך גם הגוף הישראלי הוא קדוש בעצמו. וכפי שנתבאר בתניא (פמ"ט) שמה שאומרים בברכות ק"ש "ובנו בחרת מכל עם ולשון", קאי על "הגוף החומרי, הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם", ובו בחר השי"ת וקידשו.

ובתוך גוף קדוש זה, שהוא בדוגמת הלוחות, נתן השי"ת את הנשמה הקדושה, שהיא על דרך ה"מכתב אלקים" שהי' חרות על הלוחות.

המורה מודפס
לעילוי נשמת
הרב שמעון ב"ר מנחם
שמואל דוד הלוי ע"ה
רייטשוק
נפטר כ"ב ססלו ה'תשפ"ב

שיעור היסח הדעת בתפילין, ציצית וסוכה לשיטת אדמו"ר הזקן

יקשה אמאי גבי סוכה פסק רבינו הזקן דדוקא בהפסק לשעה או שתים צריך לברך שוב וגבי תפילין שיעור ההפסק הוא לב' או ג' שעות וגבי ציצית כמה שעות, ומחדש דהכל על יסוד השיעור שאמרו בתפלה כדי לנמור את כולה, ומשערין לפי הקורא ועפ"י מתרין שיעורים הנ"ל ע"פ זמן עשייתן

(יעויין בשער הציון להמשנה ברורה (שם אות פו) סיכום השיטות).

ואדמו"ר הזקן בשו"ע שלו (שם סקי"ג) הכריע בזה, ואלה דבריו: במה דברים אמורים (שצריך לחזור ולברך על אכילה שני) כשיצא מן הסוכה בין גמר אכילה ראשונה להתחלת אכילה אחרונה ושהה שם חוץ לסוכה ולא חזר לאלתר אלא לאחר שעה ושתיים כו' אבל אם לא הפסיק ביניהם ביציאה גמורה שלא לחזור לאלתר אין צריך לברך על אכילה אחרונה כו', עכ"ל. והנה בשיעור השהי' לחיבו בברכה שני' כותב "לאחר שעה ושתיים", וצ"ע דמהו המקור להך שיעורא, והיכן מצינו ש"לאלתר" מתפרשא לאחר שעה ושתיים. ועוד, אם סגי בשהיית שעה אמאי מוסיף "ושתיים" (עייין

ברמב"ם הלכות סוכה פ"ו הי"ב) כל זמן שיכנס לישב בסוכה כל שבעה מברך קודם שישב אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה. ובמגיד משנה (שם): וראיתי כתוב דדוקא כשיצא יציאה גמורה לעשות עניניו שלא לחזור לאלתר אבל אם לא יצא אלא לדבר עם חבירו או להביא דבר לסוכה לצורך שעתו לא היא יציאה לחיבו בברכה כשיחזור, ודבר נכון זה. וכן כתב הריטב"א בסוכה (מה, ב). והנה אגן הא קי"ל כרבינו תם (מובא ברא"ש שם ס"ג ובפ"ק דברכות ס"ג) דאין מברכין אסוכה כי אם בשעת סעודה, ונפטר באותה ברכה כל שאר עניניו. כדנפסק בשו"ע (סו"ס תרט). ויש להסתפק אם גם לשיטה זו צריכין יציאה גמורה שלא על מנת לחזור לאלתר לחיבו בברכה על סעודה שני', ויש בזה חילוקי דעות בפוסקים

וכשם שנתבאר בעניין הלוחות, שה"מכתב" נתעצם עם הלוחות, עד שמציאות הלוחות היא ה"מכתב" בלבד. כן הוא גם בנוגע לנשמות הצדיקים, שהם פועלים בעבודתם שלא יהי' לגופם מציאות לעצמו, כי אם רק מציאותה של הנשמה הקדושה.

מציאות הגוף מצד עצמו היא גשמית וחומרית, ומכל מקום הופכים הצדיקים את מציאות גופם שיהי' עניינו חיי הנשמה בלבד. וכפי המבואר בתניא (אגרת הקודש סי' כז) ש"חיי הצדיק אינם חיים בשריים, כי אם חיים רוחניים שהם אמונה ויראה ואהבה".

ומעתה מובנת ההשוואה בין "מיתתן של צדיקים" לשבירת הלוחות, שבשניהם מדובר אודות מציאות קדושה - הלוחות וגוף היהודי, שהתאחדה עם מציאות נעלית ומרוממת יותר - ה"מכתב" והנשמה, ואיחוד זה הוא ייחוד גמור, שכל מציאות הלוחות היא רק ה"מכתב אלקים", וכל מציאות גוף הצדיק היא רק הנשמה הקדושה.

ובשעה שנפרדת נשמת הצדיק מן הגוף, הרי ה"קושי" שבדבר הוא כעין ה"קושי" שבפריחת ה"מכתב" מן הלוחות. ועל כך אמרו חז"ל ש"מיתתן של צדיקים קשה לפני הקב"ה כשיבור לוחות".

להיות כמו "לוחות הברית"

ומעתה יש לבאר את סיבת נטילת שברי הלוחות בעת המלחמה:

המוסר השכל העולה מעניין שברי לוחות, הוא, שכלל שגדלה מעלתו של דבר, הרי ביכולתו להגיע למדריגה נעלית יותר, ועד שמדריגה זו תהי' כל מציאותו. וההוכחה שכאשר הוא מתעלה משתנה ומתעלית מציאותו לגמרי, היא בכך שאם נוטלים ממנו את ההוספה והעלי' - אין בו ממש, כי אותה הוספה נעשתה אמיתת מציאותו. וכפי שהי' הדבר בלוחות, שלאחר שנתעלו ונטילה מעלתם, שוב לא הי' בהם ממש.

וכמו כן הוא בעניין מלחמות בני ישראל בכיבוש הארץ:

בני ישראל שבאותו זמן היו "דור דעה" (ראה ויקרא רבה ט, א. במדבר רבה יט, ג), והיוצאים למלחמה היו כולם צדיקים (בעה"ט ריש פר' תצא). ואזי בא הציווי שעליהם לעבור את הירדן, להגיע לארץ כנען, נחלת גוים, ולהפכה לארץ "אשר עיני ה' אלקיך בה" (פרשתנו יא, יב). הם צריכים להתעסק עם ענייני העולם הגשמיים והנחותים ולזככם עד אשר יהיו ראויים להיות "דירה" שישכון בהם הבורא ית"ש (ראה תנחומא נשא טז. תניא פל"ו).

והנה, יוצאי המלחמה היו יכולים לטעון: מה לנו להתעסק וליטול חלק במלחמה זו, והלא אנו צדיקים ויודעים את ה', נמשיך להתעסק בעבודתנו הרוחנית בלימוד התורה וקיום מצוותי'.

וכנגד טענה זו, היו נושאים למלחמה את שברי הלוחות, בכדי להמחיש ולהזהיר שגם כאשר עומד האדם בדרגה נעלית, הרי ביכולתו להתרומם ולהתעלות ולהגיע למדריגה רמה ונשגבה, ועד שמעלה זו הנשגבה תיהפך להיות עצם מציאותו, וכפי שהי' הדבר בלוחות ראשונות שה"מכתב אלקים" נעשה כל מציאותם ומהותם.

ומזה ילמד האדם הוראה בעבודתו: ככל שיתעלה ויתרומם בעבודתו, ואפילו נעשה צדיק, הרי לעולם מצווה וחובה היא להמשיך לעלות ולהגיע למדריגה נעלית יותר, ועד שישתנה בעצם מציאותו לאותה מעלה הגבוהה.

פנינים

זדוש ואגדה

חומר איסור גאוה

השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך
נ'. ורם לבבך ושכחת נ'
(ת, יא-יד)

המפרשים (סמ"ג ל"ת טז, הובא במגדל עוז הל' דעות
פ"ב ה"ג) הקשו מדוע לא מנה הרמב"ם את
איסור הגאוה בחשבון הלאוין.

ויש לומר בזה ע"ד החסידות:

ברוב העבירות מצינו, שאפי" אם עברו
עליהם בני", עדיין שוכן הקב"ה אתם, כמ"ש
(אחרי טז, טז) "השוכן אתם בתוך טומאותם". אך
שונה הוא איסור הגאוה, שעליו אמרו חז"ל
(פסוק ה, א) "כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר
הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם",
והטעם לזה כי ענין הגאוה הוא ריחוק מאלקות
וניגוד אליו בתכלית.

ועפ"ז י"ל שהטעם שלא מנה הרמב"ם את
איסור הגאוה כלאו בפ"ע הוא לפי שעוון זה
כלול הוא באיסור עבודה זרה, כי כשם שעובד
עבודה זרה הוא מנגד גמור להקב"ה, כן הוא
במדת הגאוה, שענינה ריחוק מאלקות וניגוד
אליו בתכלית ר"ל.

לחשוב על חינוך הילדים - בכל זמן

ולמדתם אותם את בניכם לדבר בס' בשבתך
בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך
(יא, יט)

סיום הכתוב, "בשבתך בביתך ובלכתך
בדרך בשכבך ובקומך", מוסב על הציווי
"לדבר בס'", אך בפשוטן של כתובים, הוא קאי
גם על תחילת הפסוק "ולמדתם אותם את
בניכם לדבר בס'", העוסק בעניין הלימוד עם
הבנים וחינוכם לתורה.

ומכאן למדנו שעל האדם להיות שקוע
בחינוך ילדיו בכל עת ובכל שעה. ואל יאמר
האדם שדי לו בזה שיחשוב אודות חינוך ילדיו,
או ילדי ישראל שהשפעתו עליהם, במשך זמן
מסויים ביום, אלא המחשבה אודות חינוך
הילדים צריכה להיות תמידית, בכל זמן ובכל
מצב - "בשבתך בביתך ובלכתך בדרך".

ולא זו בלבד, אלא שהמחשבה בענין
חינוך הילדים זו צריכה להיות גם "בשכבך
ובקומך": גם כשהאדם עייף מעבודתו במשך
היום, ופונה לישון שנת לילה - הרי כאשר הוא
מכין עצמו לקראת השינה צריכות מחשבותיו
להיות בנוגע לחינוך הילדים;

וכן מיד כאשר הוא קם ממיתו - הרי מיד
נופל במחשבתו העניין של "ולמדתם אותם
את בניכם".